

RYSZARD SZYNOWSKI

Nauki o bezpieczeństwie a nauki o administracji

Security sciences and administrative sciences

Niniejszy artykuł jest poświęcony umiejscowieniu nauk o bezpieczeństwie i nauk o administracji w systemie nauki polskiej oraz znalezieniu wspólnych podstaw metodologicznych, które pozwoliły rozpatrywać problematykę administracji w systemie bezpieczeństwa narodowego. Już na wstępie warto zauważyć, że podejmowana problematyka jest złożona i nie obejmuje tylko jednej dziedziny nauk (dyscypliny), a dotyczy dwóch dziedzin nauk: nauk prawnych i nauk społecznych, w tym dyscyplin nauk o bezpieczeństwie i nauk o administracji.

W ustalonym postępowaniu przyjęto, iż rozwój nauki prowadzi do wzrostu powiązań między dyscyplinami, które kiedyś oddzielano. Jak pisze S. Kamiński – napięcie między jednością a wielością nauk jest jedną z istotnych sprężyn postępu wiedzy¹. Z jednej strony opisywana dyferencjacja i specjalizacja nauk pozwala na: osadzenie nauk o bezpieczeństwie i nauk o administracji w systemie nauki polskiej oraz wyodrębnienie płaszczyzn poznania dziedzin: nauk o bezpieczeństwie i nauk o administracji, a także na uporządkowanie ważniejszych podejść metodologicznych wykorzystywanych w badaniach nad bezpieczeństwem i administracją. Natomiast postępująca unifikacja i integracja pozwala na wyodrębnienie postulowanych w procesie badań metod badawczych.

Refleksje na powyższy temat warto rozpocząć od stwierdzenia, że w pojęciu „nauka” mieszczą się różne treści i desygnaty, które w toku ludzkiego poznania ulegają zmianie. Jak pisze J. Gockowski, nauka jest praktykowaniem pewnej perspektywy świata przez krąg społeczny uczonych – ludzi zajmujących się poznaniem, co w zamierzeniu i rzeczywistości przynosi szczególnego rodzaju wiedzę. Osobliwość tej wiedzy polega na tym, że:

¹ S. Kamiński, *Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacji nauk*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1992, s. 249.

– o jej statusie decydują przede wszystkim autorytety środowiska ludzi nauki;
– do jej prawd stosowane są sprawdziany spójności logicznej i zgodności z faktami;

– jej tożsamość funkcjonalna oscyluje między biegunem filozoficznej interpretacji a biegunem inżynierskiej modyfikacji rzeczywistości dostępnej ludzkiemu poznaniu².

Przyjmuje się i akcentuje okazjonalne znaczenie pojęcia nauki, czyli występowanie tylko w stosownym kontekście. Najczęściej przez naukę rozumiemy w sensie: dydaktycznym – czynność nauczania lub uczenia się; instytucjonalnym – dyscyplinę wykładaną w szkołach lub uprawianą w instytutach naukowych w postaci odrębnej specjalności; treściowym – gotowy wytwór ludzkiej działalności badawczej; pojęcie nauki rozumiemy jako kompletny system uzasadnianych twierdzeń i hipotez oddających wiernie obraz danego obszaru rzeczywistości (przyrodniczej, społecznej, technicznej)³; funkcjonalnym – ogół czynności składających się na działalność badawczą prowadzącą do tworzenia i rozwijania nauki zgodnie z metodami mającymi zapewnić obiektywne, zasadne i uporządkowane poznanie danej dziedziny rzeczywistości; historyczno-socjologicznym – jako dziedzinę kultury obejmującą całokształt historycznie rozwijającej się wyspecjalizowanej działalności poznawczej, uprawianej w sposób systematyczny przez uczonych⁴.

Jak podaje T. Kotarbiński, zależnie od celu, klasyfikacja nauk może przybierać rozmaite zasady podziału: według przedmiotu (np. zoologia, botanika), według metody (np. matematyka – dedukcja, psychologia – indukcja), według tego, pod jakim względem przedmioty są badane (np. chemia czy mechanika), według charakteru logicznego, do których dana nauka dąży (np. fizyka czy historia), według władz umysłowych, przede wszystkim dla danej nauki potrzebnych (np. pamięci, pomysłowości, spostrzegawczości)⁵. Ogół nauk może być porządkowany za pomocą typologii, szeregowania hierarchizacji i pogrupowania. W literaturze naukowej klasyfikuje się poszczególne dziedziny nauki oraz dyscypliny naukowe według pewnych kryteriów. System dziedzin oraz dyscyplin naukowych możemy podzielić na: nauki społeczne i przyrodnicze, nauki teoretyczne i praktyczne, nauki empiryczne i formalne⁶. Każdy układ dyscyplin naukowych powinien być

² J. Gockowski, *Tradycja w nauce*, [w:] *Nauka, demokracja, autorytaryzm. Społeczne i kulturowe wymiary nauki*, red. W. Sitek, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1994, s. 71.

³ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 1995, s. 3–4.

⁴ T. Mendel, *Metodyka pisania prac doktorskich*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1995, s. 23.

⁵ T. Kotarbiński, *Elementy teorii poznania logiki formalnej i metodologii nauk*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986, s. 292.

⁶ *Podstawy wiedzy o państwie i prawie*, red. A. Korybski, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz 2012, s. 84. Jak wiadomo, rozwój nauki jest uwarunkowany przez rozwój środków i metod badania, pod tym względem nie wszystkie nauki rozwijają się równomiernie. Poza tym nauka, będąc

realizowany z uwagi na zadania, jakim ma służyć, niemniej jednak odrębność dyscypliny naukowej wymaga wskazania:

- przedmiotu materialnego – fragmentu badanej rzeczywistości;
- przedmiotu formalnego – aspektu lub punktu widzenia tej rzeczywistości (musi być odmienny od przedmiotu formalnego każdej innej nauki),
- celu badania i głównego zadania – odrębnego od innych nauk zadania nauki, czyli to, czemu ma służyć poznanie naukowe (odrębnego od innych nauk);
- metody naukowej (czyli sposobu zdobywania wiedzy naukowej, tj. zespołu przepisów określających sposób badania tego, co jest dane do zbadania; może być ona tożsama dla wielu nauk)⁷.

W Polsce przyjmuje się, że całość wiedzy teoretycznej pod względem złożoności obszaru badań i problematyki tworzy pewną hierarchię. Najmniejszą jednostką jest specjalność badawcza (kierunek badawczy), czyli trwale ukształtowany zespół problematyki w ramach jakiejś dyscypliny naukowej. Ta ostatnia zaś stanowi taką logicznie i treściowo zwartą część nauki, jaką – na danym szczeblu jej rozwoju i w określonych warunkach – może jeden pracownik naukowy skutecznie opanować w zakresie twórczych badań oraz dydaktyki. Od strony teoretycznej podkreśla się zazwyczaj moment jednolitości, integralności i autonomiczności tego wycinka nauki. Z bardziej praktycznego punktu widzenia dyscyplina naukowa ma stanowić jednostkę dydaktyczną (na tyle bogatą i jednolitą część nauki, iż nadaje się do nauczania na poziomie szkolnictwa wyższego w charakterze osobnego przedmiotu) lub organizacyjną (katedrę, zakład naukowy). Natomiast poszczególne nauki to wyraźnie autonomiczne (pod względem badawczym i organizacyjnym) części poznania, będące dyscypliną naukową bądź zespołem kilku dyscyplin.

Jednolity układ nauk tworzy grupę naukową (np. fizyka, filologia), a zespół grup nauk – dziedzinę naukową, np. przyrodoznawstwo, humanistyka. W wypadku wiedzy o nastawieniu bardziej praktycznym, autonomia poszczególnych dyscyplin naukowych zmniejsza się wyraźnie. Do rozwiązania bowiem zadań w związku z jakimś działaniem wymaga się współpracy i powiązania wielu dyscyplin. Dlatego też S. Kamiński wymienia trzy stopnie wiedzy kierowanej i sto-

teorią tego, co rzeczywiste, z konieczności staje się odrębną i wyspecjalizowaną nauką szczegółową, choć postulat jedności nauki jest niewątpliwie faktem. W związku z tym poszczególne dziedziny nauki nie tylko różnią się między sobą przedmiotem i metodami, lecz także oddalają się od wspólnego pnia filozoficznego, z którego wyrosły, a tym samym od swych istotnych fundamentów. T. Banaszczyk, *Nauka i rzeczywistość*, [w:] *Nauka, demokracja autorytaryzm. Społeczne i kulturowe wymiary nauki*, red. W. Sitek, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1994, s. 7.

⁷ B. Zdrodowski, *Dylematy poznawcze bezpieczeństwa*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. I, red. nauk. P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda, AON, Warszawa 2010, s. 87.

sowanej, tj.: dyscyplinę naukową; gałąź nauki (zespół dyscyplin stworzonych dla potrzeb całej gałęzi gospodarki) oraz dział nauki (zespół gałęzi nauk)⁸.

Z dniem 1 października 2011 r., czyli wraz z wejściem w życie nowelizacji Prawa o szkolnictwie wyższym, systematyka dziedzin naukowych leży w gestii ministra właściwego do spraw nauki i szkolnictwa wyższego. Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i trybie w zakresie sztuki⁹, rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych¹⁰, nowa systematyka przybrała trójstopniowy podział nauk, uwzględniając: obszary wiedzy, dziedziny nauki, dyscypliny naukowe.

Powszechne zainteresowanie problematyką bezpieczeństwa oraz potrzeba badań i kształcenia w tej dziedzinie spowodowały, iż uchwałą centralnej komisji do spraw stopni i tytułów z 28 stycznia 2011 r., zmieniającą uchwałę w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych¹¹, dziedzinami nauki i dziedzinami sztuki oraz wchodzącymi w ich skład dyscyplinami naukowymi i artystycznymi są dyscypliny naukowe: nauki o bezpieczeństwie i nauki o obronności w dziedzinie nauk społecznych. Obszar nauk społecznych obejmuje dziedziny: nauk społecznych, nauk ekonomicznych, nauk prawnych. W dziedzinie nauk społecznych wyróżniono następujące dyscypliny: nauki o bezpieczeństwie, nauki o obronności, nauki o mediach, nauki o polityce, nauki o polityce publicznej, nauki o poznaniu i komunikacji społecznej, pedagogikę, psychologię, socjologię. Z kolei dziedzina nauk ekonomicznych obejmuje dyscypliny: ekonomię, finanse, nauki o zarządzaniu, towaroznawstwo. Do dziedziny nauk prawnych zaliczono natomiast następujące dyscypliny: nauki o administracji, prawo, prawo kanoniczne.

Jak wynika z przedstawionych przepisów, prezentowana problematyka obejmuje tematykę dwóch dyscyplin naukowych, mianowicie: nauki o bezpieczeń-

⁸ S. Kamiński, *op. cit.*, s. 252–254. Według R. Wróblewskiego, całość wiedzy naukowej dzieli się na części, wśród których najczęściej wyróżniamy: dziedziny, dyscypliny, specjalności. Rzadziej posługujemy się pojęciem grupy nauk, chociaż coraz częściej mamy do czynienia nie tylko z poszczególnymi dyscyplinami, lecz ich zespołami. Wymienione wyżej części wiedzy naukowej są efektem jej podziału według zasady fragmentacji lub integracji. Fragmentacja wiedzy polega na: dzieleniu wiedzy według pewnych kryteriów: przedmiotowych, metodologicznych i innych (np. wyróżnianie nauk humanistycznych, przyrodniczych, formalnych, empirycznych itp.) albo obieraniu jej warstw (w rezultacie wyróżnia się specjalności w układzie warstwowym, o coraz węższym zakresie i dzięki temu większej głębi podejścia do problemu). R. Wróblewski, *Przedmiot i metoda nauki o bezpieczeństwie narodowym*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. I, red. nauk. P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda, AON, Warszawa 2010, s. 77–78.

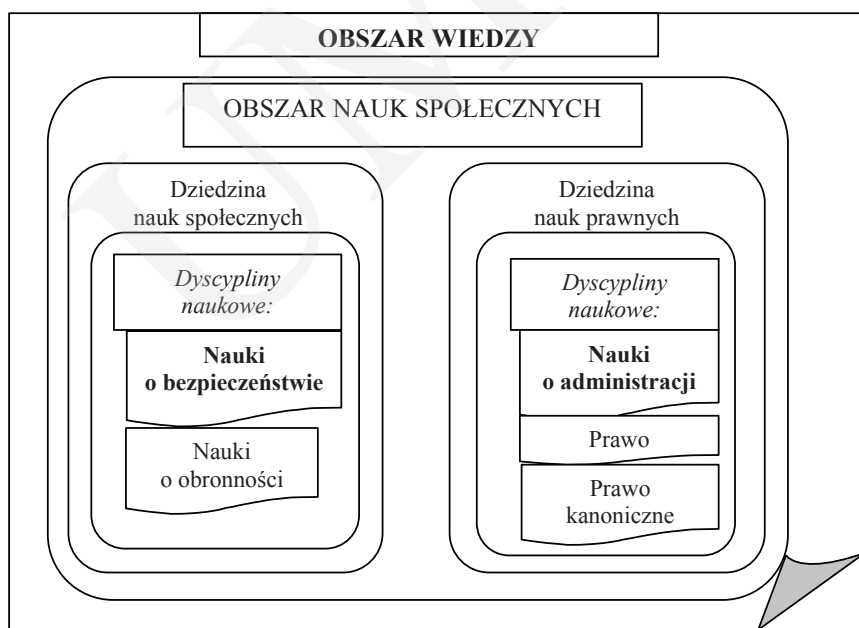
⁹ Dz. U. z 2011 r. nr 65, poz. 595, z póź. zm.

¹⁰ Dz. U. z 2003 r. nr 179, poz. 1065.

¹¹ M. P. z 2011 r. nr 14, poz. 149.

stwie oraz nauki o administracji, które zaliczono do obszaru nauk społecznych. Dyscyplinę naukową nauki o bezpieczeństwie uznano za dziedzinę nauk społecznych, zaś dyscyplinę naukową nauki o administracji do dziedziny nauk prawnych.

Przyjmując przytoczone wcześniej wskazania dotyczące odrębności dyscypliny naukowej, a mianowicie: przedmiot materialny, przedmiot formalny, cel badań oraz metody naukowej, warto wskazać – o ile to możliwe – podobieństwa lub różnice dotyczące omawianych dyscyplin naukowych. Należy zauważyć, że granice dyscyplin naukowych nie zawsze mogą być wyraźnie określone. Niektóre dyscypliny mają charakter poznania, podobny do nauk przyrodniczych, inne zaś dyscypliny społeczne są interdyscyplinarne (np. socjologia czy nauki ekonomiczne), ponieważ są dziedzinami nauk społecznych, w których jak – twierdzi J. Szacki – „nie podobna zrobić kroku bez przekraczania granic między dyscyplinami, które w wielu przypadkach są kwestią zbiegu historycznych okoliczności, biurokratycznych konwencji środowiskowych przyzwyczajień”¹² (rys. 1).

Rysunek 1. Umiejscowienie nauki o bezpieczeństwie i nauki o administracji w obszarze wiedzy. Opracowanie własne

W ramach nauk administracyjnych, tradycyjnie wydziela się trzy gałęzie: naukę prawa administracyjnego, naukę polityki administracyjnej, naukę admini-

¹² J. Szacki, *Socjologia jako Wieża Babel*, Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, „Studia Socjologiczne” 2007, nr 1, s. 27–32.

stracji¹³. Przedmiotem nauki prawa administracyjnego są przepisy prawne będące przede wszystkim podstawą struktur i metod działania organów administracji oraz praw i obowiązków obywateli nakładanych w przepisach prawa administracyjnego¹⁴. W nauce polityki administracyjnej przedmiotem jest przewidywanie skutków działania i wykorzystywanie możliwości działania w ramach prawa, przygotowywanie programów działania administracji oraz weryfikacja ich realizacji i ocenianie oraz wartościowanie metod i sposobów pracy, a także wysuwanie postulatów dotyczących zmian w całokształcie funkcjonowania administracji.

Nauka administracji jest istotną częścią składową teorii administracji, obejmującej szeroki zespół nauk administracyjnych. Daje informację o rzeczywistym stanie administracji, o wpływie na jej praktyczną działalność czynników pozaprawnych, struktur oraz metod pracy. Stanowiąc wiedzę łączącą w sobie nauki teoretyczne i praktyczne, jest ściśle powiązana z teorią organizacji, socjologią, psychologią, a zajmując się wieloma zróżnicowanymi zjawiskami, wdraża różne techniki i metody badawcze stosowane przez nauki z nią związane (np. obserwacja, ankieta, analiza materiałów urzędowych i sprawozdań oraz konkretnych przypadków, eksperyment, porównywanie, wnioskowanie). Badając w szczególności wpływ państwa na kształt administracji, zajmuje się m.in.: strukturami i wzajemnym powiązaniem części składowych aparatu administracyjnego (np. organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego), planowaniem i usprawnianiem działalności administracyjnej, problemami kultury administrowania, doбором i kształceniem kadr, metodami oddziaływania na podwładnych, współdziałaniem i koordynacją, kontrolą i nadzorem, kierowaniem i wykorzystaniem urządzeń technicznych (np. technika biurowa)¹⁵.

Reasumując, można przytoczyć stwierdzenie E. Knosali:

[...] w świetle przedstawionej triady nauk administracyjnych, nauka administracji powinna dostarczać wiedzy na temat rzeczywistości administracyjnej istniejącej w danym czasie, natomiast polityka administracyjna powinna zajmować się celowym kształtowaniem działań administracji, z kolei przedmiotem badawczym prawa administracyjnego są normy prawne regulujące zadania,

¹³ H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*, LIBER, Warszawa 2004, s. 350. Jak zauważa M. Kulesza, obecnie często spotykamy pogląd, że tradycyjny trójpodział nauk administracyjnych (prawo administracyjne, nauka administracji, polityka administracyjna) należy do przeszłości i że wszystko, co nie jest nauką prawa administracyjnego w sensie ścisłym (dogmatycznym), a dotyczy administracji i jej działalności, jest dziś obejmowane przez naukę administracji. Wg J. Szreniawskiego nauka administracji i nauka polityki administracyjnej zajmuje się administracją rzeczywistą, jaka jest, a więc „światem realnym” (światem faktów społecznych i odnośnych ocen). Z punktu widzenia prawa administracyjnego obie pozostałe dziedziny mają charakter nauk pomocniczych, dostarczając materiału i do refleksji, i do legislacji. J. Szreniawski, *Wstęp do nauki administracji*, Morpol, Lublin 2000, s. 10–11.

¹⁴ M. Moźdzeń-Marcinkowski, *Introduction to Polish Administrative Law*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 7–9.

¹⁵ J. Szreniawski, *op. cit.*, s. 10.

struktury i formy działania administracji publicznej oraz treści praw i obowiązków adresatów, nakładanych na nich w wyniku realizacji norm prawa administracyjnego¹⁶.

Jak zauważa H. Izdebski, nauka o administracji publicznej (nauka administracji) wciąż cierpiąc na „kryzys identyfikacji”, stara się czerpać z dorobku różnych dyscyplin oraz stosować różne, właściwe poszczególnym dyscyplinom metody badawcze (np. teorii organizacji i kierowania, socjologii, politologii, nauk prawnych, nauk historycznych). Ten szczególny charakter nauki o administracji publicznej, wieloaspektowość administracji publicznej, w połączeniu z „kryzysem identyfikacji” nauki o administracji publicznej powodują brak jednolitej terminologii oraz złożoność i wielowątkowość prób badania i opisywania tego zjawiska. Z tego powodu jest to nauka z jednej strony kompleksowa, starająca się uwzględnić różne podejścia i metody, z drugiej zaś strony – szczególnie jej kierunki i poszczególni autorzy mogą mieć bardzo różne poglądy na istotę tej nauki. Jedni uważają naukę administracji za socjologię administracji publicznej, inni zaliczają naukę o administracji publicznej do sfery politologii, a jeszcze inni upatrują w niej szczególną część nauki o organizacji i kierowaniu czy nauki zarządzania.

Mamy tu do czynienia z różnymi podejściami i różnymi nurtami współczesnej nauki o administracji publicznej¹⁷. I tak, wymienia się najbardziej charakterystyczne kierunki współczesnych badań nad administracją publiczną: teorie politologii porównawczej; teorie organizacji i zarządzania administracją publiczną; teorie „polityki publicznej”; teorie racjonalnego wyboru. W ich ramach występują trzy kierunki: 1) kierunek wyboru publicznego, zajmujący się dostarczaniem „dóbr publicznych”, z istoty swojej potrzebnych członkom społeczeństwa i nienadających się w rezultacie do dystrybucji rynkowej; 2) kierunek wyboru społecznego, skupiający się na związku między preferencjami indywidualnymi i zachowaniami

¹⁶ E. Knosala, *Zarys nauki administracji*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010, s. 23.

¹⁷ *Administracja publiczna*, red. nauk. J. Hausner, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, s. 17. W rozdziale XII zatytułowanym *Dylematy poznawcze nauki o administracji publicznej* (w publikacji *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*) M. Kulesza rozpatrując problematykę administracji publicznej, zadaje zasadnicze pytanie: „Gałąź nauki czy kompilacja ustaleń wiedzy potocznej”. Jak zauważa autor, samoistny charakter nauki administracji, jako nauki, jest często kwestionowany i mówi się o „kryzysie identyfikacji”. Wspomniany kryzys dotyczy metodologii badań, czyli wyodrębnienia dla tej nauki swoistego i wewnętrznie koherentnego zespołu metod badawczych. Oznacza to, że: „jest administracja jako fakt społeczny i jako przedmiot badań, nie ma natomiast nauki administracji jako wyodrębnionej dziedziny badań i samoistnej teorii administracji”. Poprawność metodologiczną uzyskuje się nie przez podporządkowanie badań ogólnych założeniom metodologicznym nauki administracji, lecz przez uzasadnienie wyboru metody czy metod badawczych adekwatnych do podjętego zadania badawczego. H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*, LIBER, Warszawa 2004, s. 345.

zbiorowymi oraz 3) teoria gier, teorie związane z badaniami nad finansami publicznymi, mające na celu ekonomizację działalności administracji¹⁸.

Według T. Jemioła i A. Dawidczyka, przedmiotem badań w teorii bezpieczeństwa są zagrożenia dla człowieka wynikające z jego otoczenia, jak również możliwe przedsięwzięcia związane z zapewnieniem mu bezpieczeństwa. Zdaniem tych autorów pojęcie człowieka w ogólnej teorii bezpieczeństwa ma charakter bardzo szeroki. Rozumie się pod nim zarówno pojedynczego człowieka, jak i całe społeczeństwo z jego hierarchiczną strukturą. Podobnym uogólnieniem jest także pojęcie środowiska naturalnego, które obejmuje przyrodę, problemy socjalne i technologiczne. Reakcja człowieka na zagrożenia pojawiające się w wyniku jego współdziałania z otoczeniem jest następstwem dokonanej oceny skutków jego działalności. Na podstawie analizy zagrożeń oraz ich przyczyn człowiek przyjmuje najbardziej efektywny wariant postępowania¹⁹. W konsekwencji teoria bezpieczeństwa obejmuje obecnie: jednostki, społeczności, społeczeństwa, narody, ich struktury organizacyjne oraz strategie rozwoju i działania, a także planowanie w zakresie wykorzystania sił i środków w stanach pokoju, kryzysu i wojny²⁰.

R. Wróblewski przyjmując prymat problemu nad metodą (tzn. że o metodzie danej nauki decyduje jej przedmiot formalny), uważa, iż przedmiotem formalnym nauki o bezpieczeństwie narodowym są sprawne systemy bezpieczeństwa narodowego badane ze względu na pewność warunków przetrwania i rozwoju społeczeństwa. Nauka ta bada praktykę społeczną i należy do nauk praktycznych (stosowanych). Wyróżnikiem metodologicznym tych nauk jest projektowanie. Zdaniem ww. autora rezultatem (celem) nauki o bezpieczeństwie narodowym powinny być ugruntowane poznawczo teorie projektowania systemów bezpieczeństwa narodowego ze względu na sprawność. Badacz obserwując praktykę – system bezpieczeństwa narodowego – dostrzega w nim luki, niedociągnięcia, braki sprawnościowe. Formułuje zatem stosowne pytania, dlaczego one mają miejsce i co jest ich przyczyną? Odpowiedzi na nie poszukuje w istniejących teoriach operacyjnych bezpieczeństwa narodowego. W konsekwencji formułuje hipotezy lub zadania badawcze (program badań)²¹.

Podobnie J. Świniarski i W. Chojnacki rozpatrują problematykę bezpieczeństwa z punktu nauki o cywilizacji i cybernetyczno-technicznej wiedzy o bezpieczeństwie oraz naukach wojskowych, autorzy wiążą bezpieczeństwo z cybernetycznym konstruowaniem takich systemów, które charakteryzuje niezawodność. System bezpieczny to taki, który jest niezawodny lub posiada maksymalnie wy-

¹⁸ *Administracja publiczna*, s. 24.

¹⁹ T. Jemioła, A. Dawidczyk, *Wprowadzenie do metodologii badań nad bezpieczeństwem*, AON, Warszawa 2008, s. 47.

²⁰ A. Dawidczyk, J. Gryz, S. Koziej, *Strategiczne zarządzanie bezpieczeństwem. Teoria – praktyka – dydaktyka*, WSHK, Łódź 2006, s. 41–44.

²¹ R. Wróblewski, *op. cit.*, s. 74.

soki wskaźnik niezawodności. Według twórców i propagatorów tej teorii bezpieczeństwa (identyfikacji bezpieczeństwa z niezawodnością) jej źródła tkwią w teorii i praktyce „wielu dyscyplin wiedzy, takich jak: teoria systemów, cybernetyka, teoria niezawodności, diagnostyka, socjologia itp.”²². Zatem jest to teoria interdyscyplinarna, uogólniająca i generowana metodą indukcyjną.

A. Glen uważa, że przedmiotem badań dyscypliny nauki o bezpieczeństwie są współczesne systemy bezpieczeństwa w wymiarze militarnym i niemilitarnym oraz ich funkcjonowanie na różnych poziomach organizacyjnych. Systemy te obejmują działania instytucji o charakterze państwowym, rządowym i samorządowym, przedsiębiorców i organizacji społecznych. Badania w zakresie tej dyscypliny powinny służyć tworzeniu teoretycznych podstaw i rozwojowi systemów bezpieczeństwa międzynarodowego, narodowego i systemów operacyjnych funkcjonujących w obszarze bezpieczeństwa. W przeciwieństwie do A. Glena, S. Zajas uważa, iż nauki o bezpieczeństwie powinny obejmować przede wszystkim całokształt problematyki bezpieczeństwa w wymiarze pozamilitarnym²³. Według A. Glena miejsca nauk o bezpieczeństwie (narodowym) należy poszukiwać wśród nauk realnych (empirycznych), humanistycznych, odnajdując ich pochodzenie przez wzgląd na przedmiot badań w naukach o: państwie i prawie, polityce, w stosunkach międzynarodowych, w kierowaniu (zarządzaniu) organizacjami.

Podkreśla, że uwzględniając kryterium stosowalności wyników badań, naukom o bezpieczeństwie bliżej jest do nauk stosowanych (usługowych) niż czystych (podstawowych). Uważa, że nauki o bezpieczeństwie traktować należy jako empiryczne (indukcyjne) nauki realne z przewagą badań stosowanych, niemniej w znacznej części badań, szczególnie tych poświęconych identyfikowaniu podstaw poznawczych zjawisk bezpieczeństwa narodowego, prowadzone będą także badania podstawowe, metodami dedukcyjnymi właściwymi logice i matematyce. Jednocześnie wskazuje, by – podobnie jak w naukach wojskowych – rozpowszechnionym modelem badania rzeczywistości w badaniach naukowych bezpieczeństwa były ćwiczenia²⁴.

²² J. Świniarski, W. Chojnacki, *Bezpieczeństwo jako przedmiot badań wybranych dyscyplin naukowych*, [w:] *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, red. nauk. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2007, s. 266–271. J. Świniarski i W. Chojnacki wyróżniają rodzaje wiedzy o bezpieczeństwie: naukę o bezpieczeństwie, filozofię bezpieczeństwa, filozofię bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego. J. Świniarski, W. Chojnacki, *Filozofia bezpieczeństwa. Podręcznik akademicki*, AON, Warszawa 2004, s. 9–10.

²³ Por.: S. Zajas, *Nauki wojskowe a nauki o bezpieczeństwie*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo 2010*, t. 1, red. nauk. P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda, Warszawa 2010, s. 14. A. Glen, *Podstawy poznawcze badań bezpieczeństwa narodowego. Na zasadzie maszynopisu* (2011).

²⁴ A. Glen, *op. cit.*, s. 16. Por.: P. Sienkiewicz, H. Świeboda, *Perspektywy badań systemowych nad bezpieczeństwem*, [w:] *Bezpieczeństwo. Wymiar współczesny i perspektywy badań*, red. M. Kwiecieński, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2010, s. 13–14; J. Gryz, *Zarys podstaw bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2010, s. 8; M. Cieślarczyk, *Elementy socjologii bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2004, s. 131.

A. Glen uważa, iż w naukach o bezpieczeństwie pełny dostęp do empirii jest ograniczony lub w ogóle niemożliwy. W tej sytuacji zabiegiem metodycznym, podejmowanym przez badaczy bezpieczeństwa, jest zastępowanie działań militarnych i niemilitarnych – podejmowanych w bezpieczeństwie narodowym – modelami tworzącymi w naukach o bezpieczeństwie praktykę naukową (rzeczywistość paraempiryczną)²⁵.

Z kolei zdaniem P. Sienkiewicza, obecnie można mówić o nauce o bezpieczeństwie, obejmującej teorię i inżynierię bezpieczeństwa systemów. Autor wyróżnia dwa podstawowe nurty badań: tworzenie teoretycznych podstaw bezpieczeństwa systemów (technicznych i społecznych) oraz projektowanie systemów bezpieczeństwa, w tym systemów zarządzania bezpieczeństwem oraz zarządzania ryzykiem (ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji kryzysowych). Zwraca również uwagę na potrzebę rozdziału obszarów badań różnych nauk, koncentrujących się jednak na zagadnieniach bezpieczeństwa, np. bezpieczeństwo energetyczne jest przedmiotem zarówno badań nauk technicznych, jak i ekonomicznych czy wojskowych (ściślej: bezpieczeństwa narodowego)²⁶.

T. Jemioło i A. Dawidczyk postulują potrzebę interdyscyplinarnego podejścia do badania współczesnych problemów bezpieczeństwa. „Badanie problemów bezpieczeństwa musi się odbywać niejako na styku nauk przyrodniczych, społecznych i technicznych. Każda z tych nauk, badając odpowiednią sferę bezpieczeństwa, wnosi określony wkład w rozwój teorii bezpieczeństwa”²⁷. Proponują oni, by w badaniu bezpieczeństwa przyjętą metodologię rozumieć w wąskim i praktycznym znaczeniu. Obejmowałaby ona: wybór metod badań, analizę faktów, opracowanie modeli na podstawie analizy systemowej, tworzenie teorii, opracowanie koncepcji bezpieczeństwa.

Reasumując, w naukach o bezpieczeństwie nie istnieje jasny podział specjalizacji²⁸. Wynika to między innymi z faktu, iż – jak pisze J. Ziarko – „nauki

²⁵ A. Glen, *op. cit.*, s. 18.

²⁶ P. Sienkiewicz, H. Świeboda, *Perspektywy badań systemowych nad bezpieczeństwem*, [w:] *Bezpieczeństwo. Wymiar współczesny i perspektywy badań*, red. M. Kwieciński, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2010, s. 19 i 12. Bezpieczeństwo narodowe stało się podstawową kategorią systemową wyrażającą możliwości rozwojowe państwa. Głównymi wymiarami (dziedzina) bezpieczeństwa narodowego są aspekty wewnętrzne (publiczne) i zewnętrzne (międzynarodowe). Można zatem umownie potraktować państwo oraz jego bliższe i dalsze otoczenie jako swoisty „generator” problemów poznawczych i praktycznych, które podejmowane były w przeszłości przez nauki wojskowe oraz właściwe nauki społeczne.

²⁷ T. Jemioło, A. Dawidczyk, *op. cit.*, s. 43.

²⁸ Warto zauważyć, że w programach studiów pierwszego stopnia kierunku bezpieczeństwo narodowe w AON możemy spotkać specjalności: bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo informacyjne, bezpieczeństwo lotnicze oraz przedmioty: historia bezpieczeństwa, podstawy bezpieczeństwa militarnego, podstawy bezpieczeństwa pozamilitarnego, podstawy bezpieczeństwa wewnętrznego, podstawy bezpieczeństwa międzynarodowego, podstawy zarządzania bezpieczeństwem, prawne podstawy bezpieczeństwa.

o bezpieczeństwie to budująca się dyscyplina naukowa, która nie ma precyzyjnie zakreślonych granic poznawczych, nie ma też wypracowanych metod badania, w związku z powyższym nadal powinna poszukiwać treści swoich dociekań, jak również odpowiednich procedur badawczych²⁹. Dopiero wspólny udział w nich metodologów różnych dyscyplin naukowych stwarza szansę uzyskiwania ważnych wyników.

J. Gryz zauważa, że mimo upływu tysiącleci od powstania pierwszych teorii bezpieczeństwa, jest ono nadal stosunkowo młodą dziedziną wiedzy, nie do końca ukształtowaną, co oznacza różnice w podejściu, jakie przyjmują teoretycy i praktycy, a teorie bezpieczeństwa występują jako pochodne: zarządzania, teorii bezpieczeństwa społeczności (narodowych i międzynarodowych), teorii polityki, teorii stosunków międzynarodowych.

Swoista słabość metodologiczna dziedziny bezpieczeństwa obliuguje do sięgania do teoretycznego dorobku nauk o organizacji i zarządzaniu, socjologii, politologii oraz posługiwania się wypracowanymi na gruncie tych nauk rozwiązaniami³⁰.

Omówienie nauki o bezpieczeństwie oraz nauki o administracji pozwala na uporządkowanie zasad badania bezpieczeństwa oraz administracji. Za podstawową zasadę w badaniach nad bezpieczeństwem należy uznać zasadę systemowości, która umożliwi rozpatrywanie każdego zjawiska w tym obszarze jako systemu złożonego. Kolejna to zasada wzajemnych powiązań, w myśl której świat stanowi jedną całość, wszystkie zaś części są nierozzerwalnie powiązane między sobą. Następną to zasada głównych uwarunkowań, która zawiera się w ustaleniu zasadniczych związków i relacji, wywierających decydujący wpływ na stan bezpieczeństwa. Zasada ta pozwala na odrzucenie drugorzędnych oddziaływań niemających istotnego wpływu na funkcjonowanie określonego systemu³¹.

Z kolei w badaniu administracji należy przyjąć następujące cechy swoiste (kryteria) nauki o administracji: pierwsza – to swoistość konkretnej rzeczywistości społecznej (konkretnej administracji), według której zasadnicze merytoryczne wyniki badawcze nauki administracji, zarówno uogólnienia tworzące teorie, jak i postulaty pozwalające ją praktycznie wdrażać, muszą rodzić się w kraju, którego dotyczą; druga – to społeczna racjonalność realnej działalności administracyjnej, w tym sensie działalność administracji ma się opierać na zasadzie racjonalności, jako kluczowe kryterium poznawcze nauki administracji, co samo w sobie przyczynia tej dyscyplinie wielu trudności metodologicznych. Stopień racjonalności

²⁹ J. Ziarko, *Dylematy metodologiczne bezpieczeństwa jako nauki*, [w:] *Bezpieczeństwo. Wymiar współczesny i perspektywy badań*, red. M. Kwieciński, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2010, s. 59.

³⁰ J. Gryz, *op. cit.*, s. 27–29.

³¹ T. Jemioło, A. Dawidczyk, *op. cit.*, s. 48.

jest wyznaczony przez kryterium zgodności działalności administracyjnej z prawem; trzecia – to publicznoprawny charakter działalności organizatorskiej³².

Zarówno bezpieczeństwo, jak i administracja są częścią systemu społecznego, i (jak wcześniej wspomniano) należą do nauk społecznych³³. Każda z tych nauk ma wyodrębniony obszar zjawisk społecznych jako przedmiot swoich badań. Przedmiotem badań w naukach społecznych jest człowiek i jego życie społeczne. Podstawowym celem nauk społecznych jest dostarczanie – dającej się zweryfikować – wiedzy, która pomaga nam wyjaśnić, przewidzieć i zrozumieć interesujące nas zjawiska empiryczne³⁴. W naukach społecznych obiektami badanymi są ludzie i ich zbiorowości. Badane są także przedmioty, którymi ludzie się interesują i wytwory ludzi (między innymi wytwory kultury symbolicznej, wyposażane w znaczenie). Naukowcy rozpatrują właściwości tych rozmaitych obiektów, a także relacje (związki) między ludźmi, zbiorowościami i innymi obiektami³⁵.

³² H. Izdebski, M. Kulesza, *op. cit.*, s. 349–350.

³³ Z. Leoński definiując naukę administracji, uważa ją za naukę społeczną opierającą się na metodach empirycznych, której przedmiotem byłaby wiedza o istniejącej w danym ustroju administracji publicznej. Byłaby to wiedza z pogranicza nauk praktycznych i teoretycznych. Zadania dadzą się w dużej mierze sprowadzić do takich aspektów, jak: diagnoza istniejącego stanu administracji, cele i zadania publiczne, otoczenie działalności administracyjnej, organizacja i środki działania administracji oraz skutki działalności administracyjnej, wraz z problematyką aksjologiczną. Z. Leoński, *Zarys prawa administracyjnego*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2001, s. 20 i 283–284. Z kolei R. Zięba zauważa, że metodologia badania bezpieczeństwa na gruncie nauk społecznych zawsze dotyczy dwóch sfer (wymiarów): ontologii, czyli natury społecznej bezpieczeństwa oraz epistemologii (gnoseologiczny, teoriopoznawczy), czyli stosunku naszej wiedzy do niej. Mamy więc dwa podejścia, z których jedno pozwala zjawiska społeczne (w tym bezpieczeństwo) naukowo wyjaśnić (konceptja naukowego wyjaśniania świata), lub też interpretacyjnie je rozumieć (konceptja rozumienia świata). R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*. „Zeszyty Naukowe AON”, Warszawa 2012, nr 1 (86), s. 17.

³⁴ Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze w naukach społecznych*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2001, s. 23. Jak zauważa B. Gębski, zjawiska społeczne to takie, które powstają dzięki spotykaniu się ludzi chcących ze sobą jakoś współpracować – niekoniecznie pozytywnie – tworząc pewne formy tej współpracy w różnie zdefiniowanych przestrzeniach społecznych (instytucje społeczne czy państwowe, zgromadzenia towarzyskie, rodziny, urzędy). Już od spotkania dwóch osób zaczyna się kreowanie zjawiska społecznego – powstaje interakcja. B. Gębski, *Wprowadzenie do metodologii – badań społecznych. Problemy konstruowania modeli jakościowych badanych zjawisk*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2008, s. 8.

³⁵ J. Karpiński, *Wprowadzenie do metodologii nauk społecznych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2006, s. 12. A. Touraine twierdzi, że obecnie nie istnieje już społeczeństwo, które było przedmiotem zainteresowania socjologii i nauk społecznych. Społeczeństwo nie jest już strukturą determinującą zdolność jednostki do bycia twórcą własnej historii, czyli podmiotem zdolnym do działania w pojedynkę i w grupie. A. Touraine zauważa, że nauki społeczne, jakie znaliśmy, np. klasyczna socjologia zajmująca się przez ponad sto lat analizą społeczeństw rozwijających – w ramach państw narodowych – umarła. Potrzebujemy nowego paradygmatu, który pozwoli dojrzeć wyłaniający się nowy świat. Jest prze-

Niemniej jednak nauki społeczne nie mogą swojej aktywności badawczej ograniczać do szczegółowo określonych wycinków rzeczywistości społecznej, ale muszą się także zajmować problemami bardziej uniwersalnymi, wykraczającymi poza zakresy nauk szczegółowych. Są to problemy metodologiczne polegające m.in. na próbach definiowania pojęć, jako narzędzi badawczych, a dotyczących bezpieczeństwa i administracji. Zatem nauki o bezpieczeństwie oraz nauki o administracji uczestniczą w kształtowaniu części ogólnej nauk społecznych, ale także korzystają z jej ustaleń, przejmując niektóre pojęcia, metody oraz osiągnięcia, przystosowując je do własnych specyficznych potrzeb badawczych³⁶.

Przyjmując wyodrębnione aspekty części ogólnej bezpieczeństwa i administracji, możemy określić następujący zbliżony krąg problemów:

- cele poznawcze, metody, historię, a także rzeczywisty stan nauk;
- otoczenie polityczno-społeczne nauk, związane z pozycją administracji i bezpieczeństwa;
- administracja i bezpieczeństwo w państwie i prawie (zadania administracji z obszaru bezpieczeństwa, współdziałanie administracji w tym obszarze);
- organizacja bezpieczeństwa narodowego, organizacja administracji (zarządzanie bezpieczeństwem narodowym);
- w kategoriach teorii decyzji rozpatrywanie planowania, wykonania, kontroli.

W badaniach naukowych szczególną uwagę należy poświęcić ustaleniu znaczenia terminów, którymi się posługujemy i konsekwentnemu ich stosowaniu. Języki nauk o bezpieczeństwie i administracji nie zostały ukształtowane ostatecznie, szczególnie te pierwsze. Nauka o bezpieczeństwie, jako nauka młoda instytucjonalnie (i merytorycznie), korzysta z siatki pojęciowej socjologii, psychologii, politologii, zarządzania i organizacji, nauk prawnych i historii najnowszej, a także nauk wojskowych, które dopracowały się swoistego języka, który przez wiele lat był zamknięty, hermetyczny i w związku z tym zrozumiały jedynie dla wąskiej grupy osób. Inne nauki, np. socjologia, psychologia, pedagogika itp., posługują się w dużej mierze inną nomenklaturą, chociaż wszystkie one mają pewien wspólny zestaw terminów, pojęć i nazw. Z kolei w ramach prawoznawstwa możemy wyróżnić: język prawny (język tekstów aktów prawnych) i język prawniczy

konany, że obecnie znajdujemy się w samym środku procesu zerwania ciągłości rozwoju społecznego i głębokiej transformacji. Od wewnątrz proces ten bardzo trudno analizować, ponieważ za zmianami nie nadąża nie tylko nauka, lecz także polityka. Dziś o wiele więcej można dowiedzieć się o współczesnym społeczeństwie, obserwując życie prywatne i kulturę masową, niż badając formy życia publicznego. *Jesteśmy w punkcie zero. Rozmowa z profesorem Alainem Tourainem. Po kryzysie*, „Polityka” nr 38 (2825) 14-09-20-09.2011, s. 54.

³⁶ E. Knosala, *Zarys nauki administracji*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010, s. 23.

(odnoszący się do tekstów prawnych – tworzy go praktyka prawnicza oraz nauka prawa)³⁷.

Badania nad administracją publiczną oraz bezpieczeństwem narodowym będą wymagały zastosowania różnych metod. T. Jemiolo i A. Dawidczyk proponują, by na etapie początkowym badania przedmiotu bezpieczeństwa dokonano analizy zgromadzonej informacji pierwotnej, zaś na etapie końcowym zastosować metody modelowania różnych stanów przedmiotu badań. Proponują oni następującą kolejność stosowania metod badania bezpieczeństwa narodowego: metody zbioru informacji pierwotnej o stanie obiektu: obserwacja, ankietowanie, analiza dokumentów, opinie ekspertów; metody instytucyjno-logiczne i matematyczne: oceny cząstkowych i całościowych wskaźników bezpieczeństwa narodowego – ich optymalizacji; ogólnonaukowe metody analizy zjawisk społecznych: podejście systemowe, historyczne, behawioralne, interdyscyplinarne porównanie; metody modelowania: matematyczne, logiczne³⁸.

W naukach o administracji wykorzystuje się metody stosowane w socjologii, naukach o zarządzaniu, politologii czy ekonomii, do których możemy zaliczyć wywiad, analizę dokumentów, obserwację, eksperyment, socjometrię, metody próby reprezentatywnej³⁹. Opis i wartościowanie wymagają również odpowied-

³⁷ Więcej: A. Dyrda, N. Ghazal, R. Nowak, O. Pogorzelski, A. Samonek, *Teoria i filozofia prawa*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011 oraz S. Zajac, *Nauki wojskowe a nauki o bezpieczeństwie*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. 1, red. nauk. P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda, AON, Warszawa 2010, s. 12.

³⁸ T. Jemiolo, A. Dawidczyk, *op. cit.*, s. 45, 47 i 51. Podobnie A. Glen, który metody modelowania, w tym modelowanie systemów, uznaje za wiodące metody w naukach o bezpieczeństwie. W stosowaniu tych metod, zdaniem autora, znaczącą rolę powinno zajmować budowanie wzorów podobieństw, analiza, ocena i pomiar. Z kolei metody badania sądów i opinii właściwe socjologii, często nadużywane w procesie badań empirycznych, w badaniach bezpieczeństwa narodowego powinny być wykorzystywane głównie we wstępnym etapie badań jako metody służące zbieraniu danych o faktach rzeczywistości, do której badacz bezpieczeństwa dociera przez sądy i opinie badanych osób. A. Glen, *Podstawy poznawcze badań bezpieczeństwa...*, s. 21. Zob. także: P. Daniluk, *Metody badania szans i zagrożeń dla bezpieczeństwa*, [w:] *Współczesne bezpieczeństwo. Perspektywa teoretyczno-metodologiczna*, red. nauk. S. Jaczyński, M. Kubiak, M. Minkina, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Warszawa–Siedlce 2011, s. 83–96; P. Górny, *Wielokryterialna analiza porównawcza w badaniach bezpieczeństwa narodowego*; J. Zych, *Metody badawcze w obszarze bezpieczeństwa narodowego*; J. Ciuba, *Analiza systemowa w badaniach nad bezpieczeństwem międzynarodowym*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa...*; M. Węgrzyn, *Foresight, kontekst, holizm, sterowność i siła. Systemowe i metodologiczne podstawy badań nad bezpieczeństwem*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego...*, s. 308, s. 319, s. 408–421, s. 423–424; *Badania operacyjne i systemowe zagadnienia społeczeństwa informacyjnego, bezpieczeństwa i walki*, red. J. Kacprzyk, A. Najgebauer, P. Sienkiewicz, Polska Akademia Nauk, Instytut Badań Systemowych, Warszawa 2008, a także W. Pogorzelski, *Pitagorejskie życie badaczy systemowych*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2004, s. 131–191.

³⁹ E. Knosala, *op. cit.*, s. 30–31; Z. Leoński, *op. cit.*, s. 22–26; *Administracja publiczna*, s. 25.

niej wiedzy o formalnych i faktycznych mechanizmach funkcjonowania instytucji administracji w różnych krajach (metoda porównawcza), jak również o przeszłości administracji publicznej (metoda historyczna). Należy przy tym mieć na uwadze to, że administracja publiczna danego państwa funkcjonuje w ramach określonej kultury ogólnej, kultury politycznej i kultury administracyjnej, zatem nauka o administracji publicznej wymaga również analiz z zakresu antropologii i kulturoznawstwa. Administracja publiczna różni się wreszcie od administracji prywatnej poddaniem prawu, które, wobec przyjęcia zasady legalizmu i konstrukcji państwa prawnego, stanowi podstawę jej działań i istotny standard jej oceny. W rezultacie nauka o administracji publicznej nie może całkowicie zrezygnować z metod właściwych naukom prawnym, w szczególności z metody formalno-dogmatycznej, porównawczej i historycznej⁴⁰.

W ramach różnych nauk prawnych oraz związanych z nimi nauk pomocniczych możemy wyróżnić następujące metody: językowo-logiczną, fundamentalną dla szczegółowych nauk prawnych; historyczną, niezbędną do historycznej refleksji nad zjawiskami ustroju państwowego i prawa; socjologiczną oraz pozostające w jej ramach różnorodne techniki badań socjologicznych; psychologiczną, związaną z psychologicznym aspektem społecznego bytu prawa; aksjologiczno-filozoficzną, poświęconą wydobyciu fundamentalnych wartości leżących u podstaw porządków prawnych oraz procesów prawotwórczych i procesów stosowania prawa; statystyczną, dopełniającą badania nad społecznymi aspektami zjawisk prawnych; prawno-porównawczą, skoncentrowaną na porównywaniu instytucji prawnych, gałęzi prawa i całych porządków prawnych funkcjonujących w określonych kulturach prawnych oraz perspektywie przestrzennej lub czasowej⁴¹.

Jak wynika z przytoczonych opinii dotyczących metodologii⁴² badań administracji i bezpieczeństwa, w proponowanych rozwiązaniach metodologicznych proponuje się w odniesieniu do bezpieczeństwa podejście interdyscyplinarne, zaś w odniesieniu do administracji pluralizm metod badawczych. Zdaniem środowisk naukowych – tak nauki o bezpieczeństwie, jak i nauki o administracji nie wypracowały własnych metod, a jako nauki społeczne posługują się metodami właściwymi właśnie naukom społecznym (i prawnym).

⁴⁰ *Administracja publiczna*, s. 26.

⁴¹ *Podstawy wiedzy o państwie i prawie*, s. 88–90.

⁴² Termin „metodologia” można odnieść do: filozofii nauki, dyscypliny zajmującej się po prostu metodami nie tylko regulującymi postępowanie badawcze, lecz także działania praktyczne, metody, czyli do sposobu systematycznie stosowanego podczas rozwiązywania zadań (problemów) należących do pewnej klasy. P. Sienkiewicz, *Metodologiczne problemy badania systemów bezpieczeństwa*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. II, red. nauk. P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda, AON, Warszawa 2011, s. 62.

W naukach społecznych wypracowane zostały metody, które w różnoraki sposób pomagają wyjaśnieniu procesów zjawisk czy problemów społecznych. Podział metod w badaniach społecznych wiąże się także z obranymi podstawowymi kwalifikacjami, do których najczęściej należą: stopień ogólności (porównanie, analiza, synteza, eksperyment), cel, jakiemu służą (jest to pozyskiwanie nowych sądów poznawczych, przydatne do działań w sferze społecznej), struktura poznania (empiryczna – obserwacja, porównanie, pomiar, eksperyment; teoretyczna – konkretyzacja, idealizacja, formalizacja), przedmiot poznania (poznanie i przekształcanie obiektów przyrodniczych i struktur społecznych; metody myślenia: dedukcyjne, redukcyjne, aksjomatyczne; analiza i synteza języka naukowego), mieszane (abstrahowanie, analiza i synteza, indukcja i dedukcja, analogia, modelowanie, historyczne i logiczne poznanie naukowe). Do najbardziej pożytecznych J. Sztumski zaliczył jednak metodę porównawczą, metodę historyczną, metodę dialektyczną, metodę funkcjonalną i metodę strukturalną⁴³. Każda z nich powinna mieć na celu ułatwienie badań, a przy jej doborze będą decydowały trzy podstawowe aspekty: wypracowana teoria naukowa, podmiot badań i dobór technik oraz narzędzi badawczych. Biorąc pod uwagę, że czynnikiem jednoczącym naukę jest jej metodologia, to metodologia podejścia naukowego służy trzem podstawowym celom: dostarcza reguł komunikacji, reguł wiarygodnego wnioskowania oraz reguł intersubiektywności (możliwości dzielenia się wiedzą)⁴⁴. Te trzy systemy reguł pozwalają nam zrozumieć, wyjaśnić i przewidzieć własne zachowania i własne środowisko w sposób, w jaki inne metody gromadzenia informacji (oparte na autorytecie, wierze i rozumie) nie są w stanie tego uczynić.

РЕЗЮМЕ

Войска, армия, вооруженные силы – этими почти равнозначными терминами уже тысячи лет определяется фундамент для существования и функционирования государства его вооруженной организации, мощь и подготовка которой являются решающими для национальной обороны, в создании и сохранении национальной безопасности. Настоящая статья является попыткой приближения проблематики, связанной с правовыми нормами, касающимися Вооруженных Сил Республики Польша. В сущности, ссылаясь на положения Конституции Республики Польша, а также на соответствующие законы, статья изучает вопросы основ и принципов функционирования вооруженных сил в демократическом государстве.

⁴³ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Śląsk Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2005, s. 72–81.

⁴⁴ Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *op. cit.*, s. 37. Zob. również: A. Sułek, *Ogród metodologii socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002, s. 16–17.